

- zastosuvannia podatkovoho kompromisu» (№ 63-VIII vid 25 hrudnia 2014 roku) [Law of Ukraine «On Amendments to the Tax Code of Ukraine Regarding the Specification of Tax Obligations Clarification on Enterprise Profit Tax and Value Added Tax When Applying a Tax Compromise» (No. 63-VIII of December 25, 2014)]. (2015). Vidomosti Verkhovnoii Rady, 6, 38 [in Ukrainian].
7. Krichevskii, N. (2006). Amnistiia kapitalov: zarubezhnyi opyt I rossiiskii perspektivy [Amnesty of Capital: Foreign Experience and Russian Perspectives]. Finansy, 9, 27–30 [in Russian].
  8. Kulekeiev, Zh. (1997). Tenevaia ekonomika v Kazakhstane [Shadow economy in Kazakhstan]. Ekonomika Kazakhstana, 1, 76–77 [in Russian].
  9. Levenkov, N., Stakh, N. (2004). Ekonomicheskaiia amnistiia kapitala [Capital economic amnesty]. Bankauski vesnik, 13(270), 18–22 [in Russian].
  10. Ofitsiyna veb-storinka «Tsentrazumkova» (data zvernennia: 12.08.2018) [The official website of the Razumkov Center (Last accessed: 12.08.2018)]. URL: www.uceps.org [in Ukrainian].
  11. Varnaliia, Z. (2006). Tiniova ekonomika: sutnist, osoblyvosti ta shliakhy lehalizatsii: monohrafiia [Shadow economy: essence, features and ways of legalization: monograph.]. Kyiv, 576 [in Ukrainian].
  12. Farrel, D. Skrytyie ugrozy neformalnoi ekonomiki (data zvernennia: 12.08.2018) [Hidden threats to the informal economy]. URL: vestnikmckinsey.ru/goverment/skrytyie-ugrozyh-neformal-noj-ehkonomiki (Last accessed: 12.08.2018) [in Russian].

The article acted to the editorial board in 17.09.2018 r.

УДК 339.97

Быкова Анна,
аспірант Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана, кафедра міжнародної економіки;
м. Київ; e-mail: bykova.anne@gmail.com
<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-03-15-20>

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: МОБІЛІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ, ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ

Актуальність теми дослідження зумовлена економічними наслідками системного впливу санкцій країн ЄС, США та інших західних держав, які виникли в результаті агресії Російської Федерації проти України й окупації Автономної Республіки Крим. Мета статті – висвітлення проблеми імпортозаміщення для найбільш імпортозалежних галузей економіки Російської Федерації.

У процесі проведено аналіз антикризових заходів російського уряду. Розглянуто ефективність результатів першочергових дій щодо забезпечення сталого розвитку економіки й соціальної стабільності Російської Федерації. Виділено та проаналізовано три типи імпортозалежності й, відповідно, імпортозаміщення в умовах мобілізаційної економіки в Російській Федерації. У статті доведено, що Російська Федерація потребуватиме механізмів «ручного» управління для проектів імпортозаміщення в умовах кризи.

Ключові слова: економічні санкції, мобілізаційна модель економіки, стратегія економічного розвитку, імпортозаміщення, сталий розвиток економіки.

Быкова Анна,
аспірант Киевского национального экономического университета
имени Вадима Гетьмана, кафедра международной экономики;
г. Киев; e-mail: bykova.anne@gmail.com

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ПРИОРИТЕТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ: МОБИЛИЗАЦИОННАЯ МОДЕЛЬ, ГЛОБАЛЬНЫЕ ВЫЗОВЫ

Актуальность темы исследования обусловлена экономическими последствиями системного воздействия санкций стран ЕС, США и других западных стран, которые возникли в результате агрессии Российской Федерации

против Украины и оккупации Автономной Республики Крым. Целью статьи является освещение проблемы импортозамещения для наиболее импортозависимых отраслей экономики Российской Федерации.

В статье проведен анализ антикризисных мер российского правительства. Рассмотрена эффективность результатов первоочередных действий по обеспечению устойчивого развития экономики и социальной стабильности Российской Федерации. Выделены и проанализированы три типа импортозависимости и, соответственно, импортозамещения в условиях мобилизационной экономики в Российской Федерации. В статье доказывается, что Российская Федерация нуждается в механизмах «ручного» управления для проектов импортозамещения в условиях кризиса.

Ключевые слова: экономические санкции, мобилизационная модель экономики, стратегия экономического развития, импортозамещение, устойчивое развитие экономики.

Bykova Anne,
Graduate student of Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman, Department of international economics;
Kyiv; e-mail: bykova.anne@gmail.com

STRATEGIC PRIORITIES OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE RUSSIAN FEDERATION: MOBILIZATION MODEL, GLOBAL CHALLENGES

The article analyzes the problems of import substitution for the most import-dependent branches of the economy of the Russian Federation: mechanical engineering, chemical industry, metallurgy and agro-food sector, the development and functioning of which was complicated by imposed sanctions on the part of the EU, USA and other countries as a result of aggression of the Russian Federation against Ukraine and the occupation of the Autonomous Republic Crimea.

Relevance of the research topic due to the economic consequences of the systemic exposure of sanctions of the EU, the United States and other Western countries, which have arisen as a result of Russian aggression against Ukraine and occupation of the Autonomous Republic of Crimea. The aim of the article is to highlight the issues of import to the most import-dependent sectors of the Russian economy.

The article analyzes the anti-crisis measures of the Russian government. Based on the method of comparative analysis the effectiveness of the results of the priority actions for the sustainable economic development and social stability of the Russian Federation is examined. Three types of import dependence and hence import substitution in terms of mobilization of the economy of the Russian Federation are identified and analyzed.

It is proved that the Russian Federation will not be able to restrict the creation of a favorable investment climate for the economy in general and will need mechanisms of «manual» control for import substitution projects in crisis conditions. It is proved that under the conditions of the mobilization of the economy of the Russian Federation should significantly increase the role of agri-food industries, and the limitations of investments and other productive resources will force to return to the issue of defense sufficiency.

Key words: economic sanctions, mobilization model of the economy, the economic development strategy, import substitution, sustainable economy.

Постановка проблеми. У статті проаналізовано проблеми імпортозаміщення для найбільш імпортозалежних галузей економіки Російської Федерації: машинобудування, хімічної промисловості, металургії та агропродовольчої сфери, розвиток і функціонування яких ускладнені накладеними санкціями з боку ЄС, США й інших країн унаслідок агресії Російської Федерації проти України та окупації Автономної Республіки Крим.

У 2014 р. через уведення санкцій проти Російської Федерації з боку європейських держав для Росії виникли виклики, які змусили перейти до мобілізації можливостей її економіки. Так, наприклад, удвічі знизилася світова ціна на нафту та, отже, відбулося здешевлення газу, оскільки ціноутворення на природний газ залежить від ціни на нафту. Тим часом економічне становище Російської Федерації значною мірою пов'язане з експортною виручкою від продажу нафти (близько 280 млрд дол. США на рік) і природного газу (понад 60 млрд дол. США на рік). За рахунок доходів від експорту нафти й газу країна оплачує імпорт машин та устаткування, ліків, продовольства тощо. До цього фактора додався фактор економічних санкцій і товарного ембарго з боку ЄС, США та інших західних країн. Відтак перед російською економікою постала гостра необхідність заміни імпорту продукцією вітчизняного виробництва, навіть із деякою допустимою втратою якості. Синхронно з падінням цін на нафту удвічі знизився валютний курс російського рубля, що значно відобразилося на купівельній спроможності населення Російської Федерації, особливо в можливості придбання закордонних товарів та послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тему впливу санкцій на економіку Російської Федерації описували такі вчені, як А. Пронін, А. Булатова, Н. Абелгузін, Н. Клімова, С. Мурашкіна та ін. Питання імпортозаміщення економіки Російської Федерації на східний ринок розглядали О. Зимовець, А. Ряховська й Д. Ряховський, Є. Галєєва. Увагу секторальним і галузевим проблемам приділяли І. Муханова, В. Мальгін, Є. Ільїна та ін.

Постановка завдання. Завдання статті – дослідження питання необхідності заміни імпорту Російської Федерації продукцією вітчизняного виробництва як наслідку введення економічних санкцій проти Росії.

Виклад основного матеріалу. У результаті введення санкцій проти Російської Федерації за агресію проти України та анексію Автономної Республіки Крим із боку ЄС, США й інших західних держав, а також обвалу цін на світовому ринку енергоносіїв у 2014 р. відтік капіталу з Російської Федерації склав близько 150 млрд дол. США [1]. Наслідком цього стало згортання інноваційної діяльності, виробничого будівництва, джерел розвитку російської економіки. Відповідні санкції Росії на заборону ввезення в країну з-за кордону продовольства збільшують виробниче навантаження на відповідну галузь, до якої вона виявилася не готовою. Постали проблеми пошуку нових постачальників, зростання цін, а в разі їх регулювання – дефіциту. Як зазначено вище, Росія щорічно виручала від експорту нафти й нафтопродуктів близько 280 млрд дол. США. При зниженні ціни вдвічі виручка складає лише 140 млрд дол. США. При наявному валютному курсі рубля втрати від дворазового зниження світових цін на нафту наблизяться до 180 млрд дол. США щороку [2]. Це приблизно лише удвічі менше, ніж весь золотовалютний резерв Російської Федерації станом на кінець 2016 р. [3].

У 2015 р. Росія перейшла з області нульового економічного зростання до негативних його темпів. Це загрожувало країні, за оцінками тодішнього міністра Олексія Улюкаєва, зниженням реальної заробітної плати й доходів на 12–15 %, а капітальних укладень – більш ніж на 10 %.

Що стосується антикризових заходів російського уряду, то в прийнятому урядом Російської Федерації «Плані першочергових заходів щодо забезпечення сталого розвитку економіки та соціальної стабільності у 2015 році» ключовим напрямом визнано підтримку імпортозаміщення й експорту несировинних товарів, передусім високотехнологічних. Уже у 2014 р. імпорт інвестиційного обладнання зменшився на 12 %. Державні компанії були змушені відмовитися від імпорتنих товарів, якщо в російському виробництві є їхні аналоги, а також у результаті прийнятих заборонних заходів. Домашні господарства, відмовляючись від дорогого імпорту, почали акцентувати споживчу поведінку на ціні товару. У сучасних умовах усі стратегії російського уряду економічної поведінки перетинаються в точці імпортозаміщення.

Загрозу для російського імпортозаміщення представляє фактор часу: умови для відмови від імпорту склалися в лічені місяці, а для збільшення додаткової продукції, навіть за наявності вільних виробничих потужностей та інших ресурсів, потрібні роки. Якщо продукція російського виробництва досягає конкурентоспроможності, вона витісняє імпорт на внутрішньому ринку. Таким чином з'являється можливість для розвитку експорту. Приклади успішного імпортозаміщення з подальшим експортоорієнтованим розвитком характерні для російського виробництва зерна, м'яса птиці, труб великого діаметра для будівництва газопроводів. Це пояснюється девальвацією російського рубля та тривалою тенденцією зростання власного російського виробництва, починаючи з 2001 р. і по сьогодні [4].

Можна виділити три типи імпортозалежності й, відповідно, імпортозаміщення в економіці Російської Федерації.

Тип I. Імпорт технологічного обладнання для подальшого виробництва продукції та послуг. Цей тип імпортозалежності поширений у галузях російського паливно-енергетичного комплексу й оборонно-промислового комплексу, продукція яких поставляється як на внутрішній ринок, так і на експорт [5]. При цьому імпорт палива, енергії та озброєнь мізерний. Оскільки обладнання має тривалі терміни служби, то цей тип менш залежний від припинення імпорتنих поставок через девальвацію національної валюти, ембарго або за інших причин.

Тип II. Імпорт сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих виробів для виробництва продукції й послуг. У витратах російських підприємств на комплектуючі вироби, сировину, матеріали, напівфабрикати частка імпорту перевищила 22 %. Найбільшу імпортозалежність цього типу має машинобудування (36,5 %), де комплектуючі вузли та деталі використовуються для випуску вітчизняних машин, збирального виробництва іномарок [6, с.103].

Тип III. Імпорт готової продукції, російське виробництво якої виявилось неконкурентоспроможним на внутрішньому ринку.

Імпортозалежність високотехнологічної продукції, яку важко подолати. Імпортозаміщення середньотехнологічної машинобудівної продукції (автомобілі, екскаватори, сільськогосподарські машини, побутова техніка) може здійснюватися як власними силами, так і на спільних підприємствах складального типу. Успішною виявилася реалізація цього типу імпортозаміщення в автомобільній промисловості. Воно відбувається на базі власних компетенцій та сировинної бази.

В умовах негативних темпів економічного зростання відмова від імпорту під пресингом зростаючих рублевих цін може не супроводжуватися його заміщенням: в умовах кризи виробництво згортається. Кожен імпортер товарів і послуг самостійно знаходить новий баланс між ціною та якістю за формулою: «задовільну якість за прийнятною ціною».

В умовах негативних темпів зростання виробництва засоби для випуску додаткової вітчизняної імпортозамінної продукції жорстко обмежені. Тому перед виробниками стоїть завдання ретельно обгрунтованого відбору точок імпортозаміщення. Важливо зазначити, що станом на 2016 р. тенденція імпортозаміщення в галузі автомобільної промисловості характеризується збільшенням частки локалізованого виробництва автомобілів (із 65,5 % у 2012 р. до 79 % у 2015 р.) при загальному скороченні виробництва (з 1,9 млн автомобілів у 2013 р. до 1,28 млн автомобілів у 2016 р.) [7].

Імпортозаміщення в окремих видах економічної діяльності

Машинобудівна сфера. У галузі машинобудування імпорт машин, устаткування й транспортних засобів становить 158 млрд дол. США, а їх експорт – у шість разів менший (27 млрд дол. США). Від’ємне зовнішньоторговельне сальдо машинобудування досягло 131 млрд дол. США. Найбільша стаття російського імпорту припадає на легкові автомобілі – 20 млрд дол. США. Експорт легкового автотранспорту складає близько 1 млрд дол. США. Негативне зовнішньоторговельне сальдо щодо легкових автомобілів дорівнює 19 млрд дол. США, джерелом покриття якого виступають нафта, газ та інша сировина й напівфабрикати його первинної переробки.

Крім того, близько 11 млрд дол. США додатково витрачаються на імпорт запчастин та аксесуарів до автомобілів, частково – на ремонтні потреби, а частково – на комплектування збірного виробництва іномарок і російських автомобілів. У середині останнього десятиліття в російському автопромі збільшилося виробництво легкових автомашин з 1 млн до 1,9 млн у рік. Зростання досягнуто, передусім, за рахунок виробництва в Росії іномарок із частковою його локалізацією.

Зростання обсягів імпорту іномарок відповідно скоротилося, тобто відбулося імпортозаміщення. Іномарки російського виробництва, зібрані на 50–60 % і більше з комплектуючих вузлів та приладдя, придбаних за допомогою імпорту, по суті є наполовину імпортними, а сам процес їх виробництва більш доцільно схарактеризувати як часткове (неповне) імпортозаміщення. Водночас часткове імпортозаміщення для країни, звичайно, економічніше, ніж чистий імпорт. Зниження доходів домогосподарств уже викликає зменшення попиту на автомобілі, його орієнтацію на більш дешеві марки й, можливо, – на вторинний ринок машин (уживаних), як це було на початку 2000-х років.

Зростання цін на напівімпортну продукцію автопрому, що впливає на попит, відходить за межі локалізації російського виробництва іномарок. Чим вища локалізація, тим, за інших рівних умов, менше зростання цін. За цих умов у виробників виникає додатковий стимул для збільшення локалізації виробництва. Статистично під час скорочення обсягів виробництва автомобілів збільшується частка локалізованих автомобілів й автомобілів, які повністю виготовлені в Російській Федерації [7].

Авіація. Імпорт авіаційної техніки (переважно літаків цивільної авіації) становить близько 4,8 млрд дол. США. Експорт (4,3 млрд дол. США) припадає на винищувачі й вертольоти. Внутрішній ринок цивільної авіатехніки більш ніж на 90 % заповнений імпортними літаками та, по суті, за останні 20 років майже втрачений [8, с. 327]. Окрім наявної системної кризи в авіаційній промисловості Російської Федерації, варто відзначити значну імпортозалежність за окремими галузями зазначеної промисловості. Так, наприклад, при річному попиті у 600 двигунів для гелікоптерів (по два на кожен), АТ «Клімов» (двигунобудівна корпорація) за два роки з моменту офіційного припинення імпорту зазначеної продукції з України (із 2014 до 2016 р.), змогло налагодити виробництво лише на 100 двигунів на рік і планує збільшити обсяг виробництва до 200 двигунів до 2020 р. [9].

За умови збереження темпів збільшення виробництва імпортозаміщення в галузі двигунобудівництва для гелікоптерів російська промисловість відчуватиме нестачу двигунів щонайменше 20 років, що може значно відбитися на надійності та придатності російських гелікоптерів, як цивільних, так і військових. Окрім двигунів для гелікоптерів, російський військово-промисловий комплекс страждає від нестачі

двигунів для літаків Антонова (як транспортних, так і цивільних), систем керування вогню для бойових кораблів, теплового наведення авіаційних ракет класу «повітря-повітря» та систем управління ракетних комплексів РС-20 («Сатана»), замінити які повною мірою Російська Федерація в середньостроковій перспективі не зможе.

Агропродовольча сфера. Російська Федерація – країна великого агропродовольчого потенціалу. Експорт здебільшого складають злаки (понад 6 млрд дол. США), риба (2,7 млрд дол. США) і соняшникова олія (1,7 млрд дол. США). Імпорт продовольства у 2,4 раза перевищує експорт і складає 40 млрд дол. США. Негативне зовнішньоторговельне сальдо становить 23 млрд дол. США. Саме стільки Російська Федерація виручає на світовому ринку нафти та інших експортних продуктів на продовольство.

Основними імпортними продуктами в Росії є м'ясо (понад 6 млрд дол. США), риба (2 млрд дол. США), напої (3 млрд дол. США), тютюн і цигарки (1,2 млрд дол. США), цитрусові (1,5 млрд дол. США), рослинні олії (1 млрд дол. США.). Без урахування цитрусових, пальмової та кокосової, рослинних олій Російська Федерація має всі необхідні ресурси не тільки для заміни імпортних продуктів вітчизняними, а й в умовах девальвації рубля – для розвитку їх експорту. Тим більше, що країна може виходити на світовий ринок з екологічно чистими продуктами харчування. Російська Федерація вже має приклади успішного імпортозаміщення з подальшим імпортно орієнтованим розвитком зернового господарства й виробництва м'яса птиці. Найвні потужності завантажені: з виробництва м'яса – на 48 %, молочної продукції, згущеного молока й сирів – близько 60 %, вершкового масла – на 30 %, безалкогольних напоїв – на 34 %, мінеральної води – на 50 %, пива – на 60 %.

Металургійна промисловість. Чорна та кольорова металургія – експортно орієнтовані галузі Російської Федерації. Росія є великим постачальником на світовий ринок алюмінію (6 млрд дол. США), нікелю (4 млрд дол. США), міді (2 млрд дол. США), титану й деяких інших кольорових металів. Експорт металів, дорогоцінного каміння та виробів із них становить понад 58 млрд дол. США, а імпорт – близько 23 млрд дол. США. Позитивне зовнішньоторговельне сальдо складає 35 млрд дол. США. Але й у сфері металів країна має можливості для точкового імпортозаміщення. Наприклад, щодо виробів із чорних металів імпорт становить 7,6 млрд дол. США, а експорт – усього 3 млрд дол. США. Негативне зовнішньоторговельне сальдо складає 4,6 млрд дол. США.

Приклад успішного імпортозаміщення – труби великого діаметра для будівництва газопроводів. На початку масового будівництва газопроводів у Росії таких труб російська металургія не могла впоратися самостійно. Тому з Німеччиною укладено «контракт століття» – труби в обмін на газ. Нині Російська Федерація не лише перейшла на самозабезпечення газопровідними трубами великого діаметра, але й може сама поставляти їх на експорт.

Інвестиції – вузьке місце імпортозаміщення як фактор зростання обсягів виробництва російської продукції. У ролі головного джерела імпортозаміщення, очевидно, виступлять власні кошти приватних і приватно-державних компаній. Уряд може надати підтримку бізнесу в реалізації його конкретних проектів імпортозаміщення за допомогою підвищення доступності великих кредитів банків, пільгового кредитування.

Прямого бюджетного фінансування потребуватимуть проекти імпортозаміщення, здійснювані авіаційною промисловістю (літаки цивільної авіації), суднобудівною (наприклад будівництво платформ для видобутку нафти на шельфі), оборонною (виробництво високоточних металорізальних верстатів). «Фонд національного добробуту», який фінансував у 2015 р. великі проекти реконструкції Байкало-Амурської магістралі, Транссибірської магістралі, інвестпрограми Російських залізниць, створення потужностей із виробництва скрапленого газу «Ямал СПГ», може стати джерелом сталого розвитку імпортозаміщення у сфері транспортної й будівельно-дорожнього машинобудування.

Російська Федерація не може обмежитися створенням сприятливого інвестиційного клімату для економіки в цілому. Для проектів імпортозаміщення в умовах кризи потрібне «ручне» управління, тобто створення для багатьох із них спеціальних умов, преференцій і гарантій. Імпортозаміщення, зумовлене зростанням випуску вітчизняної продукції, уперше створює об'єктивні передумови для розвитку на основі диверсифікації структури російського виробництва та заміни сировинної моделі економіки.

Висновки. В умовах мобілізаційної економіки Російської Федерації повинна помітно зрости роль агропродовольчих виробництв. Обмеженість інвестицій та інших виробничих ресурсів змусить повернутися до проблеми оборонної достатності. У розвитку військово-промислового комплексу зросте частка цивільної продукції. Безпрецедентне відставання російського інвестиційного середньотехнологічного

машинобудування може бути ліквідовано в результаті розвитку спільних виробництв і запозичень інновацій, а також згорання найбільш неконкурентоспроможних російських підприємств.

У низці галузей через утрату власних компетенцій і ринку відмовитися від імпорту не є можливим (ліки, технічно складна медична апаратура, прилади військового спрямування, компоненти електроніки, обладнання зв'язку тощо), не вдаючись до переносу в Росію західних виробництв, що в умовах здешевлення праці стає цілком реальним. Однак це блокується заборонаю на експорт до Російської Федерації технологій через санкції США, ЄС та інших країн. Поступовий перехід Росії від сировинної до нової моделі економіки не буде безболісним.

Джерела та література

1. Антикризисному плану угрожает кризис. *Коммерсант*. 2015. URL: <http://kommersant.ru/doc/2658537>.
2. Минфин оценил ежегодные потери бюджета от падения цен на нефть. *Лента.ру*. 2015. URL: <https://lenta.ru/news/2015/02/20/minfin/>.
3. Зведені дані по ЗВР різних країн від МВФ. URL: <http://data.imf.org/regular.aspx?key=60998114>.
4. Российский рынок мяса птицы в 2001–2014 гг., прогноз на 2015 год. URL: <http://ab-centre.ru/articles/rynok-myasa-pticy-rossii-v-2001-2014-gg-prognoz-na-2015-god>.
5. Фальцман В. К. Импортозамещение в ТЭК и ОПК. *Экономический портал*. 2015. URL: <http://instituciones.com/general/2534-importhandzemenie-tek-opk.html>.
6. Березинская О., Ведев А. Производственная зависимость российской промышленности от импорта и механизм стратегического импортозамещения. *Вопросы экономики*. № 1. С. 103–115.
7. Российский автопром находится в опасности. – *Ведомости*. 2016. URL: <http://www.vedomosti.ru/auto/articles/2016/05/06/640172-rossiiskii-avtoprom-nahoditsya-opasnosti>.
8. Громыко А. А., Федорова В. П. Большая Европа: идеи, реальность, перспективы. Москва: Весь мир, 2014. 706 с.
9. Русские «дочки», белорусские офшоры. *Газета «Наша версия»*. 2016. URL: <https://versia.ru/vertoletam-rossii-udobnee-podderzhivat-ukrainskuyu-motor-sich-a-ne-sobstvennye-professionalnye-kollektivy>.

Reference

1. Antykryzysnomu planu ughrozhaet kryzys [Elektronnyj resurs] // *Kommersant*. – 2015. – Rezhym dostupu do resursu : <http://kommersant.ru/doc/2658537>.
2. Mynfyn ocenyl ezhegodnye potery bjudzheta ot padenyja cen na nefjt [Elektronnyj resurs] // *Lenta.ru*. – 2015. – Rezhym dostupu do resursu : <https://lenta.ru/news/2015/02/20/minfin/>.
3. Zvedeni dani po ZVR riznykh krajin vid MVF [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu do resursu : <http://data.imf.org/regular.aspx?key=60998114>.
4. Rossyjskij rynek mjasa pticy v 2001–2014 ghgh., proghnoz na 2015 ghod [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu do resursu : <http://ab-centre.ru/articles/rynok-myasa-pticy-rossii-v-2001-2014-gg-prognoz-na-2015-god>.
5. Faljcman V. K. Ymporthandzeshhenye v TЭК y OPK [Elektronnyj resurs] / V. K. Faljcman // *Ekonomycheskij portal*. – 2015. – Rezhym dostupu do resursu : <http://instituciones.com/general/2534-importhandzemenie-tek-opk.html>.
6. Berezynskaja O. Proyzvodstvennaja zavysymostj rossyjskoj promyshlennosty ot ymporta y mekhanyzm strateghycheskogho ymportozameshhenyja / O. Berezynskaja, A. Vedev // *Voprosy ekonomyky*. – № 1. – S. 103–115.
7. Rossyjskij avtoprom nakhodytsja v opasnosti. – *Vedomosty*. – 2016. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu do resursu : <http://www.vedomosti.ru/auto/articles/2016/05/06/640172-rossiiskii-avtoprom-nahoditsya-opasnosti>.
8. Ghromыko A. A. Boljshaja Evropa: ydey, realjnostj, perspekyvy / A. A. Ghromыko, V. P. Fedorova. – Moskva : Vesj myr, 2014. – 706 s.
9. Russkye «dochky», belorusskye ofshory [Elektronnyj resurs] // *Ghazeta \«Nasha versyja\»*. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu : <https://versia.ru/vertoletam-rossii-udobnee-podderzhivat-ukrainskuyu-motor-sich-a-ne-sobstvennye-professionalnye-kollektivy>.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2018 р.